

Тероризм як політичний феномен. Теоретико- концептуальний аспект

Даний матеріал наводиться в демонстративних цілях. Через це файл не відображає повний обсяг роботи. Для отримання цілісної інформації по цій чи іншій роботі звертайтеся до менеджерів сайту

kursach.in.ua

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Тероризм як політичний феномен. Теоретико-концептуальний аспект»: 59 с., 50 літературних джерела.

Об'єкт дослідження: деструктивні явища в соціально-політичному житті суспільства.

Мета роботи: визначення витоків та сутності сучасного тероризму як соціально-політичного явища.

Методи дослідження: порівняльний підхід, історико-порівняльний та гіпотетико-дедуктивний методи, загальнонаукові методи дослідження – аналіз, синтез і аналогія.

Результати бакалаврської роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності фахівців з політології.

ТЕРОРИЗМ, ПОЛІТИЧНИЙ ТЕРОРИЗМ, БОРОТЬБА, ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН, СУЧАСНИЙ ТЕРОРИЗМ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ	8
1.1. Поняття і сутність сучасного тероризму як соціально-політичного явища..	8
1.2. Державний тероризм як різновид тероризму.....	11
РОЗДІЛ 2. ВИТОКИ І ОСНОВНІ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЧИНИ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ	14
2.1. Історичні етапи виникнення тероризму.....	14
2.2. Сучасний тероризм як еволюція явища.....	17
2.3. Методи протидії тероризму: поняття та види.....	20
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі терористичні акти не є рідкістю, а кількість терористичних організацій збільшується. Тероризм як явище вже давно вийшов на міжнародний рівень і завдання боротьби з ним стоїть на порядку денному у політиків, як великих наддержав, так і невеликих держав. Збільшується кількість жертв тероризму. Обґрунтовані побоювання викликає зростаюча соціальна база даного явища.

Цими днями тероризм набуває міжнародного, глобального масштабу і являється цілком реальною та серйозною загрозою як національній, так і міжнародній безпеці кожної країни. Він має тенденцію до зростання, про що свідчить загальне число терористичних актів та країн, котрі підпадають під сферу впливу терористів.

Україна, як і будь-яка інша держава, не застрахована від ситуації з терактами, котрі останніми роками проходили по Європі (Ніцца (Франція) липень 2016; Берлін (ФРН) грудень 2016; Лондон (Великобританія) червень 2017). Такої думки дотримуються майже половина українців, опитаних під час соціологічного дослідження фірми «Юкрейніан соціолоджі сервіс».

Як передає кореспондент УНІАН, сьогодні на прес-конференції в УНІАН керівник фірми «Юкрейніан соціолоджі сервіс» О. Вишняк повідомив, що, згідно з результатами опитування, більш як 22% респондентів зазначили, що в Україні можливе повторення європейської ситуації. Головними причинами тероризму у світі опитані вважають політичні та економічні. Крім цього, понад 12% вважають, що терористами стають люди з кримінальними нахилами. «Таким чином, українці не вірять в ідейні чи релігійні причини тероризму, про які найчастіше говорять самі терористи, і не вважають тероризм чисто кримінальною проблемою», – зазначається у дослідженні. Водночас тільки 4% опитаних вважають Україну найбільш нестабільною країною в світі.

За словами О. Вишняка, понад 17% респондентів також переконані, що акти

міжнародного тероризму в Україні є цілком реальними, а більш як 36% вважають, що, враховуючи міжнародну та внутрішню ситуацію, ці загрози є актуальними для нашої держави. Більше 50% опитаних вважають, що серед зовнішніх факторів, які можуть призвести до актів тероризму в Україні, значну роль відіграє участь українських військових у операціях в Іраку. Майже 30% вважають, що до політичної напруги можуть призвести висловлювання керівництва України на підтримку дій Росії в Чечні. Майже 20% опитаних переконані, що до появи в Україні терористичних акцій може призвести погіршення роботи міліції та СБУ, понад 15%, відповідно, вважають, що до цього можуть призвести протистояння українських політиків на нинішній виборчій кампанії, або переділ власності в результаті зміни влади після виборів.

Взагалі більшість громадян (понад 58%) вважають, що успіхи в боротьбі з тероризмом, безперечно, залежать від особи глави держави. Опитування проведене 8-19 вересня 2017 року у всіх областях України, а також в Криму, Києві та Севастополі. Було опитано 1 тис. 801 громадянин, похибка вибірки не перевищує 2,4%. **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**

Невід'ємною характеристикою стану політичної влади є роль громадської думки. Громадська думка справляє реальний вплив на політичне життя, стає контролюючим фактором державного. Вона виступає основною силою та опорою влади та держави, оскільки історичний досвід свідчить про те, що жодна ефективна влада у світі ніколи і ніде не ґрунтувалась ні на чому іншому, крім громадської думки. Вона органічно включається в механізм управління та влади **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Громадська думка – один із визначальних чинників громадянського суспільства, за допомогою якого народ може оперативного висловлювати власну довіру або недовіру до існуючої на даний момент часу влади, тим самим визнаючи або заперечуючи її легітимність **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

У даній роботі була зроблена спроба комплексного дослідження тероризму як соціально-політичного явища в його історичній ретроспективі з подальшим співставленням результатів дослідження та існуючій практиці його юридичної регламентації на предмет відповідності методів протидії тероризму його соціально-

політичної сутності. Таким чином, виходячи з вищесказаного, актуальність даного дослідження не викликає сумнівів.

Метою роботи є визначення витоків та сутності сучасного тероризму як соціально-політичного явища.

Завдання даної курсової роботи є:

- дослідити поняття і сутність сучасного тероризму як соціально-політичного явища;
- показати вивчення державного тероризму як різновиду тероризму;
- виявити історичні етапи виникнення тероризму;
- розглянути сучасний тероризм як еволюцію явища;
- висвітлити основні методи протидії тероризму.

Об'єктом дослідження є деструктивні явища в соціально-політичному житті суспільства.

Предметом є тероризм як соціально-політичне явище.

Методи дослідження. В даній дипломній роботі були використані такі підходи і методи наукового дослідження як порівняльний підхід, історико-порівняльний та гіпотетико-дедуктивний методи, загальнонаукові методи дослідження – аналіз, синтез і аналогія.

Емпірична основа дослідження. Основою дослідження є нормативні правові акти, результати і дані науково-дослідних робіт, викладені в наукових публікаціях.

Наукова новизна отриманих результатів. Новизна дослідження заключається в дослідженні витоків тероризму з позиції соціальних явищ та пропозицій по ефективних методах боротьби з ним на глобальному рівні.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані науковцями для подальших досліджень явища тероризму та шляхів протидії йому. Також матеріали роботи можуть бути застосовані викладачами для лекційного матеріалу під час ведення університетських занять.

Апробація отриманих результатів. Указується, на яких конференціях, нарадах тощо оприлюднені результати досліджень, що включені до дипломної

роботи (проекту).

Публікації. *Указується, в скількох статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах конференцій тощо опубліковані результати дослідження.*

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ

1.1. Поняття і сутність сучасного тероризму як соціально-політичного явища

У сучасній науковій літературі, присвяченій проблемі тероризму немає одностайності про його зміст і сутність. Даючи визначення тероризму, автори звужують уявлення про нього до дефініцій, прийнятих в рамках сфери своєї наукової діяльності. Широко поширені, наприклад, історичне розуміння тероризму, психологічне розуміння тероризму, філософське розуміння і ін. Досить загальних, які претендують на універсальність визначень, де- факто, практично немає.

Наприклад, швейцарський дослідник, правознавець А. Шмід вивчивши 250 визначень тероризму і терористичній діяльності, прийшов до висновку, що жодне з них не може вважатися всеохоплюючим. Він виділив в них найбільш загальні елементи, що описують дане явище - насильство або його загроза, мотивація до здійснення політичних і релігійних проектів, установка на страх і залякування, особливо у випадках, коли мається на увазі аудиторія, за розмірами перевищує число безпосередніх жертв [17, с. 34].

Має сенс привести ряд прикладів визначень тероризму, розділивши зазначені дефініції за сферами соціальних наук для того, щоб проаналізувавши їх, виділити основні акценти в сучасних теоретико методологічних підходах до описуваного явища.

Філософський підхід до визначення поняття тероризм. Український філософ І. Чудінов, визначає тероризм як «стратегію психологічного залякування систематичним насильством, використовувана автономними опозиційними організаціями, пасіонарно виражають протест певних соціальних верств (як правило,

будь-яких меншин), які прагнуть досягти певних політичних цілей або радикального соціально-політичного перетворення суспільства» [29, с. 240].

Відомий український філософ В.В. Вітюк визначає тероризм як «політичну тактику, пов'язану з використанням і висуненням на перший план тих форм збройної боротьби, які визначаються як терористичні акти» [27, с. 12]. Конкретного визначення терористичного акту він в своїх роботах не призводить, проте намагається розкрити сутність теракту через історичну ретроспективу: до ХХ століття терористичний акт полягав у вбивстві політично значимих осіб, наприклад, глави держави, високопоставленого чиновника і т.д., а в сучасних умовах терористичний акт може бути здійснений у формі викрадення літака, захоплення заручників, підпалу підприємства, офісу і т.д. Однак об'єднує вищезгадані дії з тероризмом те, що головною загрозою з боку терористів залишається загроза життю і безпеці людей, а терористичні акти спрямовані на нагнітання атмосфери страху в суспільстві і, зрозуміло, вони повинні бути політично мотивовані [27, с. 12].

Політологічний підхід до визначення поняття тероризм. Український політолог Кокорін С.А. визначає тероризм як «незаконне умисне використання фізичного або психічного насильства або загроза такого насильства з подальшими політичними цілями, мішенню якого обираються цивільні або невоюючі особи і об'єкти, для створення в суспільстві психологічної атмосфери страху і уразливості, що ставить завданням вплив на законні органи влади для того, щоб змінити їх політику, методи або структури» [30, с. 150].

Ще один український політолог А.Ю. Яковлев, який написав монографію «Індійський тероризм: історія і сучасність», робить спробу дати найбільш загальне уявлення про сутність тероризму і визначає його «як соціально-політичне явище, що полягає в систематичному використанні ідеологічно обґрунтованого насильства для досягнення певних цілей» [29, с. 240].

На думку іншого відомого українського правознавця Ю.Н. Дерюгіної, «тероризм - це соціально-правове явище, що виражається у вчиненні або загрозі вчинення суспільно небезпечних діянь, спрямованих на залякування населення або окремих соціальних груп, з метою прямого або непрямого впливу на прийняття будь-

якого рішення чи відмови від нього державою, суспільством або громадянином в інтересах терористів або третіх осіб »[29, с. 240].

Український правознавець М.Ф. Мусаелян дає визначення тероризму з кримінологічної точки зору як «вчинення суспільно небезпечних діянь або погрози такими по залякуванню населення з метою примусу третьої сторони - органів влади, місцевого самоврядування, іноземних держав або міжнародних організацій, здійснити (не здійснювати) ті чи інші дії в інтересах терористів для досягнення ними політичних чи інших значущих цілей »[29, с. 240].

Історичний підхід до визначення поняття тероризм. Американський історик Дж. Хардман в статті «Тероризм» дає наступне визначення цього явища: «тероризм, - це термін, який використовується для опису методу або теорії, що обґрунтовує метод, за допомогою якого організована група або партія прагне досягти проголошених нею цілей переважно через систематичне використання насильства, а терористичні акти спрямовуються проти людей, які як особистості, агенти або представники влади заважають досягненню цілей такої групи »[27, с. 13].

Також, Дж. Хардман додає, що «знищення власності і обладнання, спустошення земель можуть в особливих випадках розглядатися як додаткова форма терористичної діяльності, представляючи собою різновид аграрного або економічного тероризму як доповнення до загальної програми політичного тероризму» [27, с. 13].

Відповідно до Концепції (основ державної політики) національної безпеки України, схваленої Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року N 3/97-ВР, головними об'єктами національної безпеки є: громадянин - його права і свободи; суспільство - його духовні та матеріальні цінності; держава - її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність кордонів. Разом з тим, Концепція серед основних можливих загроз національній безпеці України в найбільш важливих сферах життєдіяльності називає і такі, як відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби із злочинністю, особливо її організованими формами, та тероризмом.

Таким чином, питання боротьби з тероризмом зазнає правового регулювання на найвищому, тобто – на конституційному рівні, і сягає найвищих політичних інтересів

1.2. Державний тероризм як різновид тероризму

В епоху ескалації тероризму як методу ведення політики особливе значення має вивчення державного тероризму, так як саме цей вид терористичної діяльності становить серйозну загрозу світовій спільноті через наявність серйозного обсягу ресурсів у суб'єктів котрі його реалізують.

Термін з'явився в першій половині 90-их років ХХ століття в результаті прийняття резолюції ООН Генеральної Асамблеї ООН «Про неприпустимість політики державного тероризму та будь-яких дій держави, спрямованих на підриг суспільно-політичного ладу в інших суверенних державах» [47, с. 623]. Даний термін вживається досить часто, однак єдине розуміння на сьогоднішній день відсутнє.

Великий тлумачний соціологічний словник визначає державний тероризм як «репресивні заходи, що вживаються урядом проти свого населення або тероризм, інспірований або підтримуваний на державному рівні щодо іншої країни або певних осіб» [5]. Як приклади першого випадку наводиться режим, встановлений в нацистській Німеччині з 1933 по 1945, а також Сталінський період в СРСР. У другому випадку, прикладами служать фінансування лівійським урядом Ірландської республіканської армії, дії Ірану, який був ініціатором ісламо-фундаменталістського терору і т.п. [5].

Український професор, доктор політичних наук А. Боташева підтримує думку ряду наукових діячів мусульманського Сходу, що державний тероризм – «це терористична політика і практика держави за межами країни, виражена в насильстві по відношенню до іноземної держави, іноземного уряду, міжнародних організацій з метою зміни їх зовнішньої або внутрішньої політики, і він проявляється у формі відкритого насильства у вигляді масового ув'язнення в тюрми, застосування тортур, масових вбивств, широких репресій, бомбардувань цивільного населення і в формі неоголошеної війни із застосуванням латентних видів зброї – хімічної, біологічної, психотропної, інформаційної і т.д.» [7, с. 70].

Існує думка про те, що державний тероризм є проявом насильства, що здійснюється протиправним шляхом відносно іноземних держав і внутрішніх ворогів з боку певних держав, різних його органів. В цьому випадку до державного тероризму відносяться акти військової агресії, судового та поліцейського свавілля, що здійснюються для вирішення зовнішньо- і внутрішньополітичних завдань [67, с 243].

Англійський дослідник С. Сігеллер трактує державний тероризм як «перевищення влади, використання апарату примусу, призначеного для підтримки громадського порядку і національної безпеки проти власного народу, для придушення опозиції. Він включає акти незаконного затримання, тортури, таємну депортацію, приховані вбивства, використання «ескадронів смерті» і т.д.» [27, с. 244].

Таким чином, можна зробити висновок, що у даного явища є два основних значення:

1. Державний тероризм як метод ведення агресивної зовнішньої політики, шляхом застосування різних силових і психологічних прийомів, які викликають дестабілізацію суспільства і тим самим послаблюють політичного противника, дозволяючи досягти поставлених спочатку цілей.

2. Державний тероризм як метод ведення внутрішньої політики, шляхом застосування фізичного та психологічного насильства до населення для досягнення політичних цілей (наприклад, придушення опозиції).

Можна сказати, що відмінність в тлумаченнях проводиться за спрямованістю державного тероризму: зовнішня або внутрішня політика. Важливим в розумінні внутрішньої державного тероризму є можливість застосування засобів державного примусу, так як такий примус є основним інструментом реалізації.

Доктор юридичних наук, професор Кожевников С.Н. в якості теоретичного узагальнення подає таке визначення державного примусу – «це здійснюване на основі закону державними органами, посадовими особами фізичний, психічний або організаційний вплив щодо певних осіб з метою забезпечення правопорядку, захисту особистих інтересів, громадських чи державних інтересів» [28, с. 71]. Варто пояснити, що під законом розуміється саме такий закон, який відповідає праву в цілому. Про це свідчать подальші ознаки державного примусу наведені Кожевниковим С.Н., а саме:

державний примус – це комплексний правовий інститут [28, с. 73], державний примус заснований на праві і в зв'язку з цим характеризується як правовий примус і право визначає спільну мету державного примусу [28, с. 73].

Виникає проблема трактування державного примусу, тому що виходячи з позиції юридичної науки в цілому та загальної теорії права зокрема застосування державного примусу як одного з інструментів державного тероризму неможливо, тому що такий примус не спирається на право і, по суті, не є саме державним примусом, так як застосовується відповідно до неправових законів. Якщо держава допускає державний терор, то в такій державі апріорі немає права.

Як приклад принципів права і його сутності має сенс привести позиції одного з провідних вчених в області вивчення загальної теорії права С.Г. Дробязко, який привів таку класифікацію принципів права: морально-правові (загально людська справедливість); юридичну рівність всіх перед правовим законом; свобода; братство; безпеку; гласність (відкритість); гуманізм; віротерпимість; захист соціально слабких; гармонійне поєднання особистих і суспільних інтересів; стимулювання суб'єктів права); економіко правові (економічний плюралізм при наявності приватної та державної форм власності; паритетність форм власності; свобода конкуренції; анти монополізм; свобода підприємництва; вільну працю; оплата по праці; безпеку праці; економічної сприяння розвитку середнього класу); еколого-правові (охорона навколишнього середовища: раціональне використання природних ресурсів); політико-правові (народовладдя; самоврядування; політичний плюралізм, поділ державної влади; поєднання національного і інтернаціонального, інтересів регіонів і центру); власне правові (верховенство права; конституціоналізм; пріоритет міжнародного права і забезпечення відповідності їм національного законодавства; точність у визначенні кола суб'єктів права і суб'єктів правових відносин і так далі і тому подібне) [39, с. 65]. Сутність права – «це загально соціальна політична справедливість, що виражає баланс інтересів всіх соціальних груп, особистості і суспільства в системі охоронюваних державою норм, покликаних служити забезпеченню соціального прогресу» [39, с. 55].

РОЗДІЛ 2

ВИТОКИ І ОСНОВНІ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЧИНИ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ

2.1. Історичні етапи виникнення тероризму

Як не існує єдиного підходу в сучасній науці до поняття тероризму, так і не існує єдиної думки про його витоки. В даному випадку, ступінь глибини занурення в історію залежить від того чи включає конкретний дослідник (або група дослідників) політичне вбивство як форму прояви тероризму. Якщо включає, то тероризм йде корінням в глибоку старовину (приблизно 7 тисячоліття до нашої ери), наприклад, даної позиції дотримується американський історик У. Лакер [8, с. 3-4].

У науковій літературі так само є думка, представлена позицією російських дослідників І. Александера [8, с. 5], В. Чаліковой [1, с. 274], що тероризм як такий починає історію свого розвитку в кінці XX століття. М. Ферро – французький історик, вважає, що тероризм був проявом мусульманської традиції в XI - XII віків (зокрема, Нізарітської держави) [1, с. 313].

Виходячи з логіки даного дослідження, у вивченні витоків тероризму, ми будемо дотримуватися найбільш широкої позиції і будемо вважати політичне вбивство однією з форм прояву тероризму. Ми виділяємо чотири основні етапи розвитку тероризму на основі класичної періодизації історії:

1. Тероризм в період Стародавнього світу (7 тис. до н.е. – 5 ст. н.е.);
2. Тероризм в період Середньовіччя (476 р. – середина 17 століття);
3. Тероризм в період Нового часу (середина 17 століття – початок 20 століття);
4. Новітня історія (з 1918 року) – сучасний тероризм.

Тероризм в період Стародавнього світу. На даному етапі розвитку людства тероризм не отримав широкого розповсюдження. Випадки його проявів були рідкісні, а основною формою його здійснення було політичне вбивство. Під політичним вбивством ми розуміємо вбивство політика чи іншої особи, що займається

громадською діяльністю, з політичних причин. Здійснюються з метою досягнення політичної мети (перевороту, розколу ворожої організації і т.п.) одинаками, терористичними організаціями і державами.

До періоду Античності зустрічалися різного роду вбивства вождів з метою захоплення влади, її утримання (будь-які вбивства чільних осіб у ворожих племенах). Можна сказати, що тероризм з'явився, коли з'явилася політична влада і коли комусь із людей прийшла в голову ідея захопити владу шляхом вбивства власника влади. Однак, тероризмом не буде вважатись подібна дія в разі дотримання будь-якого обряду, або традиції, тобто тероризмом не є легітимна дія, коли в усіх прошарках суспільства це сприймається як норма.

Тільки в Античності зберігся ряд зафіксованих фактів політичного вбивства. Нижче будуть викладені найбільш відомі «терористичні акти».

Першим політичним вбивством, яке згадувалося в письмовому вигляді було фізичне усунення (Гедалія) – «правителя євреїв» вавилонського намісника Іудеї, вчинене в 586 році до нашої ери. Дана подія було зафіксовано Ієремією в його працях [25, с. 33].

Не варто обходити увагою і вбивство царя Філіппа II Македонського: Літнім вечором 336 р. до н.е. в старій столиці Македонії Егах був убитий цар Філіпп II. Завершувалися урочистості, присвячені одруженню його дочки з молоським царем Олександром I. Через кілька днів Філіп мав відбутися в розташування військ, що діяли проти персів в Малій Азії. Супроводжуваний двома Олександрями, зятем і сином, цар пройшов до входу в театр, де йшла підготовка до однієї із заключних церемоній одруження. Вузкий прохід, що веде в театр, змусив свиту відстати. Під звід вступив цар, а за ним обидва Олександра і молодий охоронець Філіпа Павсаній. Через кілька секунд охоронець вдарив царя кинджалом в спину. Вбивця, кинувши зброю, спробував врятуватися втечею. Та охоронці македонського царя, що ринулись в погоню взяти Павсанія живим не зуміли [10, с. 139].

Наступним і найвідомішим політичним вбивством античності є вбивство Гая Юлія Цезаря. Він був убитий, коли з'явився на засідання сенату, що проходило в приміщенні поблизу Театру Помпея, група з декількох десятків змовників senatorів

оточила його, нібито для привітання і для передачі йому якихось прохань на розгляд. Умовний сигнал до нападу подав сенатор Луцій Туллій Цімбер, здерши з плеча Цезаря тогу. Тут же змовники почали наносити Цезарю удари (за однією версією, зброєю їм служили загострені палички для письма, стилуси, за іншою, вони все-таки змогли пронести в Сенат кинджали), причому більшість з них були безпечними, так як вбивці в штовханині заважали один одному. Однак дві з більш ніж двадцяти ран стали смертельними – удар в груди і удар в шию. Але смерть Цезаря, всупереч планам його вбивць, так і не відродила республіку в колишньому вигляді: навпаки, значна частина римських громадян підтримала наступників Цезаря, Октавіана і Марка Антонія, які спочатку перемогли прихильників республіки (переважна більшість змовників загинули в найближчі три роки), а потім вже у війні між собою розділили верховну владу. Переможцем і засновником Римської імперії став Октавіан Август [25, с. 33].

Так само широко відомий і ряд замахів на життя Цинь Шихуанді правителя царства Цинь (246-221 до н. е.), Імператора Китаю (221-210 до н. е.). У 216 році імператор Цинь Шихуанді видав наказ, що велів всім Цяньшоу терміново повідомити про готівкові земельні власності, і ввів надзвичайно важкий поземельний податок, що досягав 2/3 доходу хліборобів. Тих хто ховалися від повинностей і податків, розшукували і засилали на околиці колонізувати завойовані землі. Представники аристократії неодноразово робили спроби замаху на Цинь Шихуанді. Після чого імператор, занурившись в себе і підозрюючи всіх, побудував тридцять сім сполучених палаців, щоб ніхто не знав, де саме він розташувався в дану ніч. Однак в 210 році у віці сорока восьми років Цинь Шихуанді помер [26, с. 471-475].

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що тероризм проявлявся у вигляді політичних вбивств. Був відсутній масовий характер. В основному, діяли або одинаки, або невеликі групи змовників, які розпадалися після досягнення мети. Через низький рівень технічного розвитку жертв було мало. Найчастіше вбивці гинули через короткий проміжок часу після здійснення замаху.

Наступним етапом є Середньовіччя. В даний період основним проявом тероризму є так само політичні вбивства, проте їх кількість збільшується,

2.2. Сучасний тероризм як еволюція явища

В еволюції такого явища як тероризм окремо слід розглянути «сучасний» етап, який характеризується появою багатьох особливостей, які не властивих йому раніше, глобальним масштабом терористичної діяльності, збільшенням кількості суб'єктів, залучених в даний небезпечне явище. на нашу думку, він починається з моменту закінчення Першої світової війни (1918 рік) і до виникнення «Ісламської держави» (фактично - 2013 року). В основі виділення даного етапу коштує не історична ознака, як у вищеописаних періодах, а технолого-організаційний, тобто відбувається істотна модифікація методів і технологій терористичної діяльності, а також організаційний ріст терористичних угруповань.

Тероризм на сучасному етапі характеризується повсюдним зростанням і якісним перетворенням. Склалася його міжнародні зв'язки. Він охоплює Латинську Америку і Азію, крім того, перетворився в додатковий фактор міждержавного протистояння на рівні великих геополітичних державних утворень. Терористичні рухи стали отримувати підтримку від країн, які виступають в якості противників держав, які є об'єктом терористичних атак. Тероризм почав дробитися на глобально- і локально-орієнтований.

Перехід від тероризму Нового часу до сучасного тероризму був досить плавним. Перша світова війна почалася в серпні 1914 року з пострілу терориста Гаврила Принципа, який убив ерцгерцога Фердинанда в Сараєво. В ході війни Німеччина підтримувала ірландських сепаратистів, які вели боротьбу з британською армією в Ірландії терористичними методами (вибухи на військових об'єктах та в ресторанах, де обідали англійські офіцери, і т.д.); Росія підтримувала бойові організації вірменської партії «Дашнакцутюн» («Єдність»), що діяли на території Туреччини. Влада Османської імперії організовували контрабандну доставку динаміту для російських терористів.

Період між двома світовими війнами ХХ ст. характеризується зміною географії поширення і видів тероризму.

Після Першої світової війни терористичні організації знаходили підтримку насамперед у правих і сепаратистські налаштованих груп, наприклад, хорватські усташі отримували допомогу від Італії та Угорщини. Тероризм культивувався і на периферії численних фашистських рухів. Прикладом тому служила румунська "Залізна гвардія".

«Залізна гвардія» (рум. «Garda de fier») - румунська воєнізована християнсько-містична і антисемітська організація. Утворена в 1927 р під назвою «Легіон архангела Михаїла»; керівник - К. Кодряну. У 1934 р, після вбивства її членами румунського прем'єр-міністра І.Г. Дуки, організація була формально розпущена, але продовжувала діяти під назвою «Партія - все для батьківщини». Після встановлення в лютому 1938 р монархо-фашистської диктатури організація, що стала конкурентом короля Кароля II в боротьбі за політичну владу в країні, була заборонена, а її лідер Кодряну убитий «При спробі до втечі». Після вбивства Кодряну організацію очолив Х. Сіма, який ініціював в 1941 р невдалий військовий переворот. У 1944 р, після звільнення Румунії від фашизму, організація була розпущена і заборонена остаточно [21].

У 30-40-ті роки ХХ століття тероризм взяли на озброєння екстремістські організації правого спрямування: «Мусульманське братство» і «Молодий Єгипет».

Мусульманське Братство визначається наступним чином - це міжнаціональна рух і найбільша політична опозиція в багатьох Арабських державах, яка сповідує специфічну форму ісламу - салафізм. Це найстаріша і найбільша політична група ісламістів, створена в 1928 р в Єгипті. Братство виступає проти Західного колоніалізму, і капіталізму США. Мусульманське Братство проявило активність не тільки в Єгипті, але і в Йорданії, Сирії, Палестині [4].

«Молодий Єгипет», Міср аль-фатати (араб.), Дрібнобуржуазна націоналістична партія в Єгипті. Була створена в 1933. Засновник і лідер - А. Хусейн. Налічувала кілька тисяч членів - представники дрібної і середньої буржуазії, напівпролетарів, в основному молодь. Висувала вимоги перетворення Єгипту в могутню державу, позбавлення іноземців всіх привілеїв, ліквідації змішаних судів і режиму капітуляцій, єгиптизації іноземних фірм і т. д. З кінця 1930-х рр. посилено висувала мусульманські гасла, вимагала зміни конституції в дусі ісламу. У 1940 стала називатися Національна

ісламська партія. З початком Другої світової війни, заявляючи про підтримку Великобританії, отримувала допомогу від держав «осі», організовувала акти саботажу і замаху на антифашистські налаштованих політичних діячів. У 1940 - 1944 роках Хусейн і ряд активістів партії перебували в ув'язненні, партія фактично припинила функціонування. Після Другої світової війни відновила свою діяльність. Критикувала монархічний режим, виступала за виведення британських військ з Єгипту, мирний перехід до соціалізму, зближення з СРСР. У 1946 перейменована в Соціалістичну партію. У жовтні 1951 - Січень 1952 організувала збройні загони і брала участь в партизанських діях проти британських військ в зоні Суецького каналу, висувачи завдання здійснення державного перевороту. 26 січня 1952 партія заборонена. Після Липневої революції 1952 партія відновила свою діяльність. Висувала гасла визволення долини Нілу від британської військової присутності, створення союзу арабських країн, націоналізації комунальних служб, обмеження землеволодіння 50 федданів. У 1953 заборонена. Деякі керівні діячі «Молодого Єгипту» увійшли до складу Соціалістичної партії праці (заснована в 1978) [20].

Навіть в Індії з її традиційним запереченням насильства, несподівану популярність отримала терористичне угруповання «Бхагат Сінгх», що отримала свою назву на честь свого лідера Бахагата Сінгха. Це відомий індійський революціонер-підпільник, учасник національно-визвольного антиколоніального руху, керівник Індійської соціалістичної республіканської асоціації. Символ індійських комуністів і соціалістів. В Індії дана особистість широко відома і шанується, що досить парадоксально, тому що поряд з ним стоять такі особистості як М.К. Ганді і деякі інші діячі, які використовували ненасильницькі методи боротьби. Однак даний факт не суперечить нашому тези: чи не є тероризмом легітимне дію; тому, що в даній ситуації легітимація була тільки, з одного боку.

Після Другої світової війни дії терористів пішли на другий план. Їх витіснили так звані конфлікти малої інтенсивності - війна в Кореї, у В'єтнамі. Терористичні групи стали тепер частиною партизанського руху або армійських підрозділів. Так було з єврейськими терористичними групами, які з початком громадянської війни в Палестині і вторгненням арабських військ увійшли до складу ізраїльської армії.

2.3. Методи протидії тероризму: поняття та види

Тероризм на даний момент знайшов наднаціональний характер, сьогодні, терористи вже переслідують не тільки локальні цілі, не тільки терор в рамках однієї держави, а намагаються домогтися світового хаосу систематично впливаючи на світове співтовариство віроломними терактами, ведуть повномасштабні військові дії із захоплення цілих країн. Практично всі континенти опинилися під впливом різних міжнародних терористичних організацій і кланів. Сьогодні міжнародний тероризм підтримується не тільки окремими терористичними організаціями, а й цілими державами. До таких держав дослідники і політики відносять деякі близькосхідні держави з авторитарним ладом, де активно діють різні екстремістські угруповання, релігійно політичні, крайні праві або вкрай ліві рухи і суспільно політичні організації.

У щорічній доповіді Державного департаменту США до числа держав, причетних до «спонсорування» міжнародного тероризму, як і в минулі роки, віднесені Куба, Північна Корея, Іран, Ірак, Судан і Сирія. За твердженням авторів доповіді, уряду цих держав «Самі беруть участь у терористичній діяльності або надають терористам зброю, притулок, фінансову підтримку та іншу допомогу» [4].

Для початку, необхідно визначити, що таке метод. У різних словниках даються схожі за змістом визначення слова метод:

Метод (від грец. Methodos - шлях дослідження - теорія, вчення) - спосіб досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання; сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності. У філософії метод - спосіб побудови і обґрунтування системи філософського знання [6].

Метод (грецьк. Methodos, від meta - з, і odos - дорога) - 1) спосіб і образ дії при якій-небудь справі: у всякого свій метод. 2) різноманітні прийоми наукового дослідження, що відповідають особливостям різних наукових дисциплін [27, с. 402].

На підставі вищесказаного можна спробувати дати визначення методів боротьби з тероризмом:

Методи боротьби з тероризмом - це сукупність практичних і теоретичних прийомів і операцій, що утворюють систему протидії застосуванню (або загрозу

застосування), будь-якого негативного впливу на суспільство і навколишнє його середовище для досягнення політичних цілей.

Для подальшого аналізу і оцінки терористичної загрози має сенс виділити три найбільш широкі напрямки боротьби з тероризмом [29]:

1. Силowe напрямок;
2. Правове напрямок;
3. Профілактичний напрям.

Силowy напрям боротьби з тероризмом є найбільш поширеними і часто реалізованими. Він передбачає такі дії:

1. Фізична ліквідація бойовиків і незаконних формувань;
2. Проведення регулярних спецоперацій і «зачисток» у відповідних місцях (мова йде про потенційно небезпечних зонах);
3. Забезпечення населення певних районів засобами індивідуального захисту (наприклад, зброєю для елементарної самооборони).

Хоча це і найбільш поширена стратегія боротьби, її ефективність ставиться під сумнів багатьма вченими і державними діячами. Невелику ефективність показує і практичне застосування. Звичайно, відбувається фізичне знищення бойовиків їх матеріальної бази, проте це не знищує їх ідеології, поглядів. На місці знищених терористів приходять нові, а

«Спонсори», які зацікавлені в терористичній діяльності продовжують виділяти ресурси. Тут можна провести паралель з міфічною «гідрою»: міжнародне співтовариство і держави (на своїх територіях) відрубують голову «терористичної гідри», а на її місці виростає дві нові голови.

Варто відзначити і дилему «випадкових» жертв при використанні такого методу боротьби. В даному контексті цікавою є позиція Західних країн. Європейське співтовариство традиційно приділяє найпильнішу увагу питанням забезпечення і захисту прав людини. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р апріорі націлена на захист життя людини як цінності соціального індивідуального характеру. Названий договір покладає на кожне з держав-учасників комплекс зобов'язань по створенню системи юридичних гарантій права,

опосередковують дане благо. Однак не можна не визнати, що держави, що зіштовхуються з загрозою тероризму, змушені протидіяти йому, вдаючись до заходів силового характеру. Найбільші проблеми при оцінці державного примусу викликають дії, пов'язані з позбавленням життя осіб, підозрюваних в причетності до терористичної діяльності.

Теоретично, позиція Європейського суду (далі Суд) в питанні прийнятності такого радикального методу боротьби з терором повинна спиратися на диспозицію ст. 2 конвенції, яка допускає можливість позбавлення життя «для захисту будь-якої особи від незаконного насильства» або «для здійснення правомірного затримання» [19]. Наріжним каменем усіх рішень у справах такого роду повинен виступати питання доведеності абсолютної необхідності застосування смертоносної сили.

Як об'єкти порівняльного аналізу були використані два рішення щодо заяв: «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (1995) і «Масхадова і інші проти Росії» (2013). В справі

«Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (1995) йшлося про попередження терористичних актів, скоєних особами, що входять до складу Ірландської республіканської армії. Правоохоронці знали про підготовлюваний терористичний акт і вирішили його запобігти. Підозрювані були вбиті при затриманні. Рішення застосувати зброю було прийнято після того як один з «терористів» потягнувся до внутрішнього кишені, а другий спробував відкрити сумку. Це було розцінено, як спроба активувати пристрій для дистанційного підриву закладених бомб. У підсумку, з'ясувалося, що ні у одного з підозрюваних не було ні детонаторів, ні будь-якої зброї не побачив також порушень вимог ст. 2 Конвенції щодо розслідування обставин смерті А. Масхадова [25].

Слід зауважити, що в практиці Суду було чимало справ, за якими виносилися рішення, що визнають факт порушення ст. 2 Конвенції не в матеріальному, а в процесуальному аспекті. Процесуальні зобов'язання держави покладають на його правову систему обов'язок забезпечити проведення ефективного розслідування з будь-якого факту заподіяння смерті особами, що застосовують примус від імені держави. Таким чином, Росія змогла уникнути претензій на свою адресу, не

ВИСНОВКИ

Тероризм є комплексним явищем, проте соціальний і політичний аспекти носять ключовий характер в його розумінні. Акти тероризму відбуваються для досягнення політичних цілей. Поділ понять тероризм і політичний тероризм не є коректним, так як цілі у тероризму завжди політичні, як і наслідки (в сучасному суспільстві) і будь-який прояв тероризму буде зачіпати політичну систему тим чи іншим чином. Терористичний акт або впливає на політику окремої країни або світової спільноти, або прагне надати такий вплив в період планування і організації. Сучасний тероризм поглинув таке явище як «терор». Таким чином, під тероризмом ми розуміємо радикальний метод досягнення політичних цілей як соціальними групами, так і індивідами шляхом застосування (або загрози застосування) будь-якого негативного впливу на суспільство і навколишнє середовище.

Одним з найбільш небезпечних видів тероризму є державний тероризм. В рамках даного поняття існує «спотворене» по відношенню до юридичної науки розуміння державного примусу як здійснюваного на основі політичної волі державними органами, посадовими особами фізичний, психічний або організаційний вплив щодо окремих осіб та їх об'єднань для досягнення політичних цілей і має на увазі порушення основоположних принципів права і його сутності. Під державним тероризмом ми розуміємо тактику ведення політики з використанням терористичного інструментарію, суб'єктом реалізації якої виступає держава. Даний вид тероризму можна розділити на два підвиди: державний тероризм з зовнішньою спрямованістю і державний тероризм з внутрішньою спрямованістю, які розрізняються по методикам здійснення і місцем реалізації. Тобто, наприклад, поставка зброї, навчання, фінансування радикально налаштованих соціальних груп населення за кордоном в першому випадку, і застосування державного примусу в країні-суб'єкті державного тероризму в другому.

Тероризм почав розвиватися з моменту появи політичної влади. В період Античності і Середньовіччя основною формою його прояву було політичне вбивство,